

Мусулмон одам ҳатто чумолига ҳам озор бермайди

11:00 / 10.11.2020 10065

Одатда бировга зарари тегмайдиган одамларга нисбатан «Чумолига ҳам озор бермайди» иборасини қўллаймиз. Нима учун шундай? Бир ўйлаб кўрганмизми? Бошқа митти ҳашоратлар ичида айни чумоли номининг зикр қилиниши қизиқ. Мақолада бу саволга жавоб ва бошқа қизиқарли маълумотлар тақдим этилади.

Ҳозирги вақтда дин ниқоби остида турли бузғунчиликлар қилаётган ёки исломофобия (Ислом билан қўрқитиш)га ҳаракат қилиб, динни ёмонотлиқ қилмоқчи бўлганларнинг борлиги ҳаммага аён. Бундай шахсларнинг даъволари ёлғондан ўзга нарса эмас. Дин номидан айтилаётган жимжимадор гаплару баландпарвоз шиорларнинг ҳеч қандай асоси йўқ. Чунки Ислом дини инсонларни фақат эзгуликка, яна такрор айтамиз, фақат

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам: «Бир чумоли пайғамбарлардан бирини тишлаб олди. Шунда чумолилар қишлоғини ёндиришга буюрди. Аллоҳ таоло унга ваҳий қилди: «Сени бир чумоли тишласа, тасбеҳ айтадиган умматни ҳалок қиласанми?» дедилар.

Имом Муслим ривоят қилганлар.

Абдурроуф Муновий раҳматуллоҳи алайҳ бу ҳадис шарҳида «...пайғамбарлардан бирини...» сўзидаги пайғамбар Узайр, Мусо ёки Довуд алайҳиссаломлардан бири бўлиши мумкин, деганлар.

أَيُّ بَنِي إِسْرَائِيلَ نَمِي بَنِي لَازَنَ «لَا قَوْلَ مَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلُ الْيَصْبِ لِلَّهِ نَأْتِي رُحْمَ أَيْ نَعْتَقُ رُحْمَ أَوْ رَمَأْمُ ثَأْتَحَتْ نَمَجَّحُ أَفْ هِرَاهُ جَرَمَ أَفْ لَمَنْ هُتَعَدَلَفِ رَجَشَ تَحَتْ مَلْسُ هَاوَرِ. «دَحَاوَةً لَمَنْ هَالَفِ لِيْلَ حِوَأْفِ

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам: «Пайғамбарлардан бири дарахт тагига борди. Уни бир чумоли тишлаб олди. Шунда дарахт тагидан матоларини олиб, чумоли (ини)ни ёндиришга буюрди. Аллоҳ таоло ваҳий қилди: «Бир чумоли деб-а?» дедилар.

Имом Муслим ривоят қилганлар.

نَمَعِبْرَأَلْتَقِ نَعِ يَونَ مَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلُ الْيَصْبِ لِلَّهِ نَأْتِي رُحْمَ أَيْ نَعْتَقُ رُحْمَ أَوْ رَمَأْمُ ثَأْتَحَتْ نَمَجَّحُ أَفْ هِرَاهُ جَرَمَ أَفْ لَمَنْ هُتَعَدَلَفِ رَجَشَ تَحَتْ مَلْسُ هَاوَرِ. «دَحَاوَةً لَمَنْ هَالَفِ لِيْلَ حِوَأْفِ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади.

«Набий соллalloҳу алайҳи васаллам тўртта жонзотни ўлдиришдан қайтардилар: чумоли, асалари, сассиқпопишак ва суррод».

Имом Абу Довуд ривоят қилганлар.

Суррод – чумчуқдан катта, ярми оқ ва ярми қора қуш.

تَشَمَّوَلَفِ الْعَالِصِ لِيْلَ رَمْعِ نَبَا عَمِ يَشْمَأْتُنْكَ لَأَقِ، دَعْدِي لِحِ نَبِ دِي زَنْبِ دَمْحُمُ نَعِ هَفَّنْ صُمُ يَفِ عَبَيْشِ يَبْأَنْ هَاوَرِ. أَعْقَبُ سَيَّالِ نَأْتِي أَرْلُ لَمَنْ هَعَمِ

Муҳаммад ибн Зайд ибн Хулайдадан ривоят қилинади.

У зот: «Мен Ибн Умар билан бирга намозга борар эдим. Агарда у билан бироррта чумоли юрса, ундан олдин ўтмаслигини кўрардим», дедилар.

Ибн Абу Шайба «Мусаннаф»да ривоят қилган.

عَلَعَرَمَفِيْفُسَاتَسَيَسَانَلِابَحَرَخْ دُوَادَنْبَانَامَيَلُسَّ نَأ ، يَجَانَلِاَقِيَّيَصَلَا يَبَأَنْع
قَوْلَخْ أَنْمُؤَلَلَا لُؤُقَاتَيَهَوِءَامَّسَلَا لَلِاَهَمَّؤَأَوْقِءَءَفَارَاهَافَقِ عَلَعَرَمَفِيْفُسَاتَسَمِءَلَمَنْ
لَأَوْف ، أَنْكَلَهَتْ أَنْأَمِإَوِ أَنْفِيْفُسَاتَنْأَمِإَف ، كَقَزَرْ نَعِ عَنَّاغِ أَنْلَسَنِيَلَكَقَوْلَخْ نَم
يَفِءَبِّيَشْ يَبَأَنْبَاهُأَوْرُؤْمُكُرِيْغِءَوْعَدِبْؤْمُتِيْفُسَدَوْف ، أَوْعُؤْرَا : سَانَلَلْ نَامَيَلُسْ
وَفَّ نَصْم

АбуSSIDдиқ ан-Ножийдан ривоят қилинади.

«Довуд ўғли Сулаймон инсонлар билан ёмғир сўрагани чиқди. Шунда оёқларини осмонга кўтариб, чалқанчасига ётган бир чумоли олдидан ўтди. У: «Аллоҳумма инна холқун мин холқика лайса лана ғинан ан ризқика фаимма ан тасқияна ва имма ан туҳликана», дерди. Сулаймон алайҳиссалом одамларга: «Орқангизга қайтинглар. Батаҳқиқ, бошқаларнинг дуоси ила сизларга сув берилди», дедилар».

Ибн Абу Шайба «Мусаннаф»да ривоят қилган.

Дуонинг таржимаси: «Эй Аллоҳ! Биз Сенинг бир халқингмиз. Ризқингдан беҳожат эмасмиз. Ё бизга сув берасан, ё ҳалок қиласан».

Чумолига озор бермаслик борасида ўтган азизларимизнинг ҳам бир қанча ўғитлари бор. Жумладан, Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ аброр – яхши кишиларга таъриф бериб: «Улар чумолига озор бермайдиган, ёмонликка рози бўлмайдиган зотлардир», дейдилар.

Саъдий раҳматуллоҳи алайҳ «Бўстон» китобида қуйидаги шеърни келтирадилар:

تسا شك هناد هك يروم رازاي م

تسا شوخ نيرش ناج و دراد ناج هك

Озор берма чумолига ҳеч қачон,

Уям – жон, ҳаммага азиз ширин жон.

هلم نيتي ب نم تق رُس ال اة بح ل ا يرأ ام

هلع ريغ نم يكتشي ا ا ر د ص م ل ا ط ل ل ن ا

Билгум, бир бошоқнинг таъсири,

Ўғирланган чумолининг инидан.

Золимнинг ҳам бор виждону дили,

Оғрийди бедард, чиқар қинидан.

Аҳмад Шавқий

Арабларда «Шоирлар амири» номини олган Аҳмад Шавқий чумолига озор беришни зулм деб баҳолаб, албатта, унинг учун жазо тайин эканини алоҳида таъкидлайди. Қалбида кечган бу мулоҳазаларни сеҳрлаб қўювчи шеърий сатр тарзида қоғозга қоралади.

Мазкур масалага фикҳий нуқтаи назардан ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Мисол учун машхур фақиҳ Ибн Нужайм раҳматуллоҳи алайҳ ўзининг «Ал-Баҳр ар-Роиқ» китобининг «Хало одоблари боби»да қуйидаги иборани келтиради: «...сичқон, илон, ЧУМОЛИ ини ва тешикка бавл қилиш макруҳ бўлади».

Машхур фақиҳ Бурҳонуддин Моза раҳматуллоҳи алайҳ ўзининг «Ал-Муҳит ал-Бурҳоний» китоби 23-фаслида қуйидагиларни келтиради:

«Чумоли ҳақида машойихларимиз гапирганлар. Содруш Шаҳид айтишича, ихтиёр қилинган фатво шуки, агар (чумоли) озорни ўзи бошласа, ўлдиришнинг зарари йўқ. Ўзи бошламаса, ўлдириш макруҳ бўлади. Ривоят қилинган ҳадис бунга асосдир. Бир чумоли пайғамбарлардан бирини тишлаб олди. Шунда у чумоли уйини ёндирди. Аллоҳ таоло ваҳий қилди: «Ўша битта чумоли деб ўлдирасизми?»

(Ҳадис) чумолини ўлдириш озор берганда жоизлигига, озор бермаганида эса жоиз эмаслигига далил бўлади.

Машойихлар чумолини сувга ташлаш жоиз эмаслигига иттифоқ қилдилар».

Иборага ҳар томонлама муносиб танланган бу митти қаҳрамонимиз ҳақида икки оғиз сўз юритмасак, инсофдан бўлмас.

Исми: чумоли. Илмий тилда (лотинчада) «Formicidae» дейилади. Куняси: Абу Машғул – меҳнатсевар. Асосий касби: муҳандислик. Олимларнинг таъкидлашича, чумоли муҳандисликда одамлардан моҳир экан. У ўз масканини ердан 10 метр чуқурликкача етказиши мумкин.

Қуръони Каримда чумолининг уч бор зикри келган. Ҳатто унинг шарафига ўша оятлар учрайдиган сура «Намл» – чумоли деб ном олди. Араб тилида чумоли «намла» дейилади. Бу сўз «серҳаракат» маъносини англатади. «Ҳар бир нарсанинг ўз исмидан насибаси бўлади», деган қоидага кўра, исми жисмига монанд қўйилган.

Чумоли ризқ талабида энг кўп ҳаракат қилувчи ҳашорат ҳисобланади. Унинг одати – қишнинг ғамини ёзда ейди. Ҳатто инсонларнинг бу миттивойдан ўрганадиган нарсалари кўп.

Унинг олтита оёғи бор. Танасининг 80% и шишадан ташкил топган.

Чумолилар жамоа бўлиб яшайдилар. Улар бир-бирларини жуда яхши тушунадилар, топганини биргаликда баҳам кўрадилар. Жамоода миллионгача чумоли бўлиши мумкин.

Чумолилар оиласи тўртликдан ташкил топади: битта малика (она), эркак, ишчи, қўриқчи чумолилар. Ҳар бирининг ўзи хос бажарадиган вазифалари бор. Она чумоли жуссаси каттароқ бўлиб, инидан чиқмайди. У тухум қўйиб, насл қолдириш вазифасини бажаради. Она чумолини ишчи чумолилар боқади. Қўриқчи чумолилар уяни хавфдан ҳимоя қилади. Озиқ йиғиш, тозалик ва бошқа вазифалар ишчи чумолилар зиммасида. Уйга кирмоқчи бўлган ишчи чумолилар мўйловларини қўриқчи чумолилар бошига теккизади. Ундан кейин ичкарига киришга рухсат берилади. Эркак чумолилар уруғлантириш – кўпайиш даврида яшайди, холос.

Бу миттивойлар ҳайратга соладиган даражада энг тартибли, интизомли ҳаёт кечирадиган ҳашорат ҳисобланади. Узунлиги иккидан йигирма беш миллиметргача бўлади. Ўзидан йигирма баробар оғир нарсани кўтара олади. Тасаввур қилишимиз учун 50 килограмм вазли инсон 1 тоннали машинани осонлик билан кўтарганга ўхшайди.

Ғарб олимлари бир неча йил тажрибалар ўтказиб, чумолиларнинг ўзига хос тилда гаплаша олиш қобилиятини кашф қилишди. Бу кашфиётни оламшумул иш сифатида бутун дунёга бонг уриб жар солдилар. Ваҳоланки, бу кашфиёт ҳам бошқалари қатори Қуръони Каримда 14 аср олдин айтиб бўлинганди.

Чумоли табиатни тартибга солишда ёрдам берувчи энг муҳим ҳашоратлардан биридир. Чунки унинг ер остида кавлаган йўллари ўсимликлар илдизи ривожланиши ва энг яхши кўринишда нафас олишига сабаб бўлади.

Тўплаган донлари ўсиб кетмаслиги учун бир неча бўлакка бўлиб қўядилар. Яна ғамлаган донларида пўпанак босиш хавфи туғилса, уларни кечаси ой шуъласида ер бетига олиб чиқиб, ёйиб қуритадилар.

Чумолилар дунёнинг совуқ минтақаларидан ташқари барча жойларида яшайди.

Яна бир қизиқ маълумот – чумолилар умуман ухламайди.

Манбалар асосида Равшанбек ЎРИНБОЕВ тайёрлади.